

Alexander Künzli

Zürcher Hochschule für Angewandte Wissenschaften
alexander.kuenzli@zhaw.ch

Elisabeth Bladh

Göteborgs universitet
elisabeth.bladh@sprak.gu.se

En titt på titlar: Svensk kriminallitteratur i tysk och fransk översättning

1. Inledning

Sedan några år tillbaka talas det om en svensk deckarboom. Svenska kriminalromaner säljer bra i Sverige, men även den svenska deckarexporten kan betraktas som en rejäl framgångssaga. I fokus för vår undersökning står just exporten, det vill säga mottagandet och översättningen av svenska deckare utomlands. Vi har valt att titta på export till två stora europeiska marknader: de tysktalande länderna och Frankrike. Utgångspunkt för vår studie har varit vår personliga iakttagelse att det i bokaffärer utomlands till och med finns speciella hyllor för *Schwedenkrimis* eller *polars nordiques*, något som också Elisabeth Tegelberg¹ påpekat. Henning Mankells böcker om kommissarie Kurt Wallander, till exempel, har sålts i 30 miljoner översatta exemplar, varav mer än hälften på den tyskspråkiga marknaden.² Det finns således all anledning att närmare undersöka svensk deckarexport inom översättningsvetenskapen.

Vår undersökning består av två delar: (1) en bibliometrisk studie där vi undersöker antalet översatta svenska deckarförfattare och antalet översatta svenska deckare till tyska och franska, och (2) en lingvistisk studie där vi undersöker hur titlarna till de svenska originalromanerna översatts till tyska och franska. Vi har valt att fokusera på titlar eftersom de har en central funktion i bokutgivningen. De är en del av paratexten och ofta första ledet i receptionsprocessen. Man kan därför ställa sig frågan om titlarna används för att tydliggöra sambandet med Sverige eller för att förstärka olika slags stereotyper som associeras med Sverige eller Norden.

I denna studie kommer vi inte att ta upp frågan om varför just svenska eller nordiska deckare blivit populära utomlands. Elisabeth Tegelberg³ har presenterat två möjliga förklaringar. Hon menar att svenska deckare utöver själva spänningsmomentet ofta har en utpräglad politisk, social och mänsklig dimension samt en stark geografisk förankring. Flera svenska författare säger i intervjuer att de inte bara vill berätta en historia utan även få fram ett (samhällskritiskt) budskap. I dessa deckare är lösningen av mordgåtan ofta nedtonad till förmån för tankegångar om den svenska modellens nedmontering, det mångkulturella samhällets utmaningar eller korruptionen av rättsväsendet. För det andra så har ett feministiskt perspektiv tagit plats i svenska deckare. Inte minst hos de kvinnliga författarna spelar protagonisternas privatliv en framträdande roll. Författare som Åsa Nilssonne eller Karin Alvtegen bidrar med intressanta och originella porträtt av kvinnliga kommissarier som försöker få livspusslet med äktenskap, hämtning och lämning på dagis och oregelbundna arbetstider att gå ihop. Dessa vardagsrealistiska skildringar kan vid sidan av mordgåtan bli en självständig handlingssträng och utgöra ytterligare ett skäl varför läsaren även köper nästa bok i serien.

2. Syfte och upplägg

Syftet med vår undersökning är att svara på följande frågor:

- Hur ser flödet ut av svensk kriminallitteratur till de tysk- och fransktalande länderna, historiskt sett och idag?
- Finns det kulturspecifika anpassningar av de svenska originaltitlarna som en del av bokförlagens marknadsföringsstrategi?

Undersökningen är disponerad på följande sätt. I kapitel 3 presenteras materialet samt de teoretiska och metodiska utgångspunkterna för vår undersökning. Därefter presenterar och diskuterar vi våra resultat i kapitel 4. I kapitel 5 sammanfattar vi undersökningen och ger förslag på fortsatt forskning.

3. Metod och korpus

Del 1 i vår undersökning består av en bibliometrisk studie, det vill säga en statistisk analys av alla svenska deckarförfattare och svenska deckare som givits ut på tyska respektive franska. Det saknas inte undersökningar om översättning av svensk kriminallitteratur och dess reception utomlands. Så vitt vi kan bedöma handlar det dock främst om fallstudier (*en* specifik bok eller *en* specifik författare som undersöks

ur ett översättningsperspektiv) eller om intervjustudier. Vi anser att en bibliometrisk studie är bäst lämpad för att ge ett mer precist svar på frågan hur framgångsrik den svenska deckarexporten är.

Korpusen har sammanställts med hjälp av tre bokkataloger: Deckarkatalogen, Deutsche Nationalbibliothek och Bibliothèque nationale de France. Deckarkatalogen ges ut varje år av Svenska deckarakademin och består av en förteckning över alla deckare som kommit ut i svenskt original eller svensk översättning under året⁴. Alla svenska deckare som finns med i Deckarkatalogen har i andra steget körts mot två databaser, Deutsche Nationalbibliothek resp. Bibliothèque nationale de France (BNF), som administreras av nationalbibliotek som emellertid har något olika uppdrag. Den tyska databasen förtecknar alla verk som publicerats i Tyskland samt alla verk som publicerats i utlandet på tyska. Det franska nationalbiblioteket är däremot enbart skyldigt att i sin katalog registrera verk som givits ut i Frankrike. Detta innebär att översättningar till franska som givits ut i andra länder inte per automatik finns med i BNFs katalog. Eftersom de främsta aktörerna för utgivning av svensk kriminallitteratur i översättning finns i Frankrike torde vår undersökning ändå ge en bra bild över vilka svenska deckare som finns översatta till franska. Den svensk-tyska delkorpusen omfattar sammanlagt 312 svenska kriminalromaner i tysk översättning, den svensk-franska delkorpusen 124 titlar. Vi är dock medvetna om att dessa databaser kan ha förbisetat vissa titlar. De utgör icke desto mindre en lämplig utgångspunkt för vår kvantitativa studie och kommer att tillåta oss att dra slutsatser om vissa allmänna trender och tendenser.

När det gäller den andra delen av vår studie, det vill säga undersökningen av hur de svenska deckarnas originaltitlar översatts till tyska och franska, så har vi följt Hans Landqvist⁵. Liksom Landqvist och före honom Christiane Nord⁶ betraktar vi titlar som självständiga texter som kan undersökas utan att ta hänsyn till respektive roman. Titlar kan studeras utifrån olika perspektiv: formell utformning, kommunikativ funktion och semantiskt innehåll. Vi kommer att begränsa vår analys till det semantiska innehållet för att undersöka huruvida de tyska och franska titlarna går att härleda från de svenska originalen. Landqvists⁷ indelning består av tre kategorier: (1) semantisk identitet, (2) semantisk likhet, (3) semantisk skillnad. Till kategorin *semantisk identitet* räknas även titelöversättningar där formella skillnader uppträder. Skillnaden mellan *semantisk likhet* och *semantisk skillnad* är att det i första fallet finns ett mer eller mindre starkt samband i titelparen, medan det är svårt att se någon direkt semantiskt samhörighet i andra fallet. Nedanstående tabell ger exempel på de olika strategierna för titelöversättning:

<i>Semantisk identitet</i>		
Svensk-tysk korpus	Kinesen → Der Chinese	H. Mankell
Svensk-fransk korpus	Sol och skugga → Ombre et soleil	Å. Edwardson
<i>Semantisk likhet</i>		
Svensk-tysk korpus	Flickorna i Villette → Die toten Mädchen von Villette	I. Hedström
Svensk-fransk korpus	Ont blod → Qui sème le sang	A. Dahl
<i>Semantisk skillnad</i>		
Svensk-tysk korpus	Döden fyller år → Die Briefe der schönen Schwedin	J. Ekström
Svensk-fransk korpus	Pukehornet → Hiver de mensonge	K. Ekman

Tabell 1: Exempel på strategi för titelöversättning.

4. Resultat

I det här kapitlet kommer vi först att presentera och diskutera resultaten från den bibliometriska undersökningen för att sedan analysera i vilken mån de sammanlagt 436 översatta romantitlarna ger samma information som de svenska originalen.

4.1. Bibliometrisk undersökning

En översikt av antalet svenska kriminalromaner översatta per årtionde till tyska och franska återfinns i tabell 2 nedan.

<i>Årtionde</i>	<i>Antal böcker på tyska (n=312)</i>	<i>Antal böcker på franska (n=124)</i>
1910	2	0
1920	12	0
1930	3	2
1940	4	3
1950	2	0
1960	20	11
1970	21	24
1980	14	8
1990	18	12
2000	216	64

Tabell 2: Utgivning per årtionde av tyska och franska översättningar.

Av tabell 2 framgår att översättning av svensk kriminallitteratur till tyska bokstavligen exploderar på 2000-talet. Det har översatts mer än tio gånger fler böcker under de senaste tio åren än under alla tidigare årtionden. Antalet översatta svenska deckare uppgick före 2000-talet som mest till ett tjugotal på 1960- och 1970-talet. Det är författarparet Sjöwall-Wahlöö som står för en stor andel av de översatta böckerna på 60- och 70-talet. Någon precis förklaring varför deckarexporten blivit så stor på 2000-talet kan inte ges i denna undersökning. Vi kan dock nämna att det är på 1990-talet som Henning Mankells tre första romaner om kommissarie Kurt Wallander kom ut på tyska. Alla böcker i denna serie har sedan översatts och Kurt Wallander har så småningom blivit något av en *Kultfigur*. Det är denna serie som enligt många tyska recensenter lett till etablering av en ny genre, den så kallade *Schwedenkrimi*, och som kännetecknas, som vi tidigare påpekat, av ett öppet samhällskritiskt budskap utöver själva spänningsmomentet.

Tabell 2 visar även vissa liknande tendenser i den svensk-franska delkorpusen. Översättning av svensk kriminallitteratur till franska började på 1960-talet (Lang) och fortsatte öka på 1970-talet (Lang, Mårtenson, Falk, Sjöwall-Wahlöö). Därefter minskar intresset under 1980-talet (bara Sjöwall-Wahlöö med ett undantag) för att ta ny fart på 1990-talet och sedan öka än mer under 2000-talet. Det översatts mer än tre gånger fler böcker under det senaste årtiondet än under Sjöwall-Wahlöös glansdagar. En översikt över de mest översatta svenska deckarförfattarna redovisas i tabell 3 nedan.

<i>Svensk-tysk delkorpus</i>			<i>Svensk-fransk delkorpus</i>		
<i>Rang- ordning</i>	<i>Författare</i>	<i>Antal böcker</i>	<i>Rang- ordning</i>	<i>Författare</i>	<i>Antal böcker</i>
1	H. Nesser	17	1	M. Lang	17
2	H. Mankell	14	2	H. Mankell	11
3	F. Heller	12	3	Sjöwall/Wahlöö	10
4	O. Svedelid	12	4	Å. Edwardson	8
5	Å. Edwardson	11	5	O. Högstrand	4
6	Sjöwall/Wahlöö	10	6	L. Marklund	4
7	S. Trenter	10	7	J. Mårtenson	4
8	A. Dahl	8	8	H. Nesser	4
9	L. Marklund	8			
10	L. G.W. Persson J. Guillou	7			

Tabell 3: De mest översatta svenska deckarförfattarna.

Tabell 3 visar intressanta skillnader i trafiken från Sverige till de tysk- respektive fransktalande länderna. Anledningen till att endast åtta författare har tagits med i den franska uppställningen är att sju författare annars skulle behövas läggas till som alla fått tre böcker översatta (K. Alvtegen, K. Ekman, K. Eriksson, B. Larsson, S. Larsson, C. Läckberg, L. G. W. Persson). Sammanlagt har 91 svenska deckarförfattare översatts till tyska och 44 till franska. Hälften av namnen på de mest översatta författarna är de samma (Nesser, Sjöwall/Wahlöö, Mankell, Edwardson och Marklund), men de tyska översättningarna är med ett undantag fler än de franska.

Intressant i detta sammanhang är frågan vem som ofta översatts till franska men inte till tyska och tvärtom. Som framgår av tabellen ovan så översattes Frank Heller på 1930- och 1940-talet till tyska (dock ej till franska), Stieg Trenter på 60-talet (två till franska), samt Sjöwall/Wahlöö medan de övriga är mer samtida. Olle Högstrand översattes på 70-talet till franska och är inte översatt alls till tyska. Jan Mårtenson översattes på 70-talet till franska medan de tyska översättningarna framförallt är av författarens senare produktion (2000-talet). Det mest förvånande är dock att den författare som översatts allra mest till franska (Maria Lang) bara översatts en enda gång till tyska. Det finns flera möjliga förklaringar, varav en återfinns i den svensk-franska delkorpusen, nämligen att en förläggare köpt rättigheterna men aldrig gett ut boken. Detta öde har exempelvis drabbat Jan Guillous *Coq Rouge*-serie där Gallimard sedan länge innehaft rättigheterna men väntar på rätt tillfälle att ge ut sviten.⁸

4.2. Val av översättningsstrategi för romantitlarna

I det här kapitlet presenterar och diskuterar vi våra resultat när det gäller frågan om samma semantiska information ges i de svenska, tyska och franska titlarna. Kvantitativa uppgifter ges i absoluta tal och i procenttal.

<i>Svensk-tysk delkorpus (n=312)</i>		
Semantisk identitet	Semantisk likhet	Semantisk skillnad
163 (52 %)	29 (9 %)	120 (38 %)
<i>Svensk-fransk delkorpus (n=124)</i>		
Semantisk identitet	Semantisk likhet	Semantisk skillnad
60 (48 %)	35 (28 %)	29 (23 %)

Tabell 4: Fördelning av översättningsstrategi för romantitlar.

Tabell 4 visar att källspråkstroga titlar överväger i båda delkorpusarna. De utgör hälften av materialet. Däremot finns det en intressant skillnad i mellankategorin *semantisk likhet*, som representerar 28 % i det svensk-franska materialet, men bara 9 % i det tyska. Å andra sidan är kategorin *semantisk skillnad* mer frekvent i det svensk-tyska materialet. De tyska titlarna avviker alltså i större utsträckning från de svenska originalen än de franska titlarna. I tabeller 5 och 6 nedan redovisas siffrorna per årtionde. Procenttal anges enbart då antalet översättningar per decennium överstiger tio titlar.

Årtionde	Översättningsstrategi för de tyska titlarna (n=312)			
	Identitet	Likhet	Skillnad	Totalt
1910	2	0	0	2
1920	10 (83 %)	1 (8 %)	1 (8 %)	12
1930	2	0	1	3
1940	3	1	0	4
1950	1	1	0	2
1960	6 (30 %)	4 (20 %)	10 (50 %)	20
1970	15 (71 %)	0 (0 %)	6 (29 %)	21
1980	7 (50 %)	3 (21 %)	4 (29 %)	14
1990	15 (83 %)	0 (0 %)	3 (17 %)	18
2000	102 (47 %)	19 (9 %)	95 (44 %)	216
Totalt	163 (52 %)	29 (9 %)	120 (38 %)	312

Tabell 5: Fördelning av översättningsstrategi per årtionde (svensk-tysk delkorpus).

Tabell 5 ovan visar att till skillnad från vad som ofta påpekats gälla för översättandet i allmänhet, nämligen att översättningar ligger närmare originalet nuförtiden, så har titlar översatts friare under det senaste årtiondet. Antalet översatta deckare per år har dock varit ganska begränsat fram till 2000-talet. Av tabellen framgår även att det verkar ha varit en genomgående strategi att översätta med en målspråksvänlig titel på 60-talet – oberoende av författare – för att sedan svänga tillbaka under 70-talet. En ny fas verkar sedan ha inletts under det senaste årtiondet där nästan varannan titel översatts fritt. Eftersom det är just på 2000-talet som det går att tala om ett genombrott för svensk kriminallitteratur i de tysktalande länderna och om en etablering av genren *Schwedenkrimi* kan man undra om de tyska titlarna används för

att tydliggöra sambandet med Sverige, något som vi kommer att gå in på längre fram. Först ska vi dock titta på den svensk-franska delkorpusen.

Årtionde	Översättningsstrategi för de franska titlarna (n=124)			
	<i>Identitet</i>	<i>Likhet</i>	<i>Skillnad</i>	<i>Totalt</i>
1910	0	0	0	0
1920	0	0	0	0
1930	1	0	1	2
1940	1	0	2	3
1950	0	0	0	0
1960	2 (18 %)	3 (27 %)	6 (54 %)	11
1970	12 (50 %)	3 (13 %)	9 (37 %)	24
1980	7	0	1	8
1990	8 (67 %)	2 (16 %)	2 (16 %)	12
2000	29 (45 %)	27 (42 %)	8 (13 %)	64
<i>Totalt</i>	<i>60 (48 %)</i>	<i>35 (28 %)</i>	<i>29 (23 %)</i>	<i>124</i>

Tabell 6: Fördelning av översättningsstrategi per årtionde (svensk-fransk delkorpus).

Resultaten visar att de friare översättningarna var något vanligare under 1960- och 1970-talet. Den franska delkorpusen följer därmed trenden för vad som verkar gälla för översättandet i allmänhet.

Däremot så har mellangruppen ökat under senaste årtionden: förlagen vill inte helt gå ifrån källspråkstiteln men anpassar ändå efter den presumtiva målspråkläsarens förväntningshorisont. Tillägg ska dock att antalet översatta deckare per årtionde var mer begränsat fram till 2000-talet.

I nästa steg ska vi undersöka om det finns kulturspecifika anpassningar av de svenska originaltitlarna, både i form av tillägg av ord som ger associationer till Sverige och i form av utelämnande av kulturspecifika uttryck.

<i>Årtal</i>	<i>Antal titlar</i>	<i>Tillägg i de tyska titlarna (n=14)</i>
1960	1	Roparen → Der Mord auf <i>Kastellholmen</i>
1962	1	Döden fyller år → Die Briefe der schönen <i>Schwedin</i>
1963	3	Skuggan i vattnet → Abenteuer in <i>Kopenhagen</i> Ristat i sten → <i>Runen</i> in Granit Springaren → Was geschah in <i>Gustafsberg?</i>
1968	1	Roseanna → Die Tote im <i>Götakanal</i>
1972	1	Brandbilen som försvann → Alarm in <i>Sköldgatan</i>
2002	1	Steget efter → <i>Mittsommermord</i>
2004	1	Torpeden → Die Tote im <i>Sund</i>
2006	1	Predikanten → Der Prediger von <i>Fjällbacka</i>
2008	1	Skumtimmen → <i>Öland</i>
2009	2	Blot → <i>Gotland</i> Snabba cash → Spür die Angst: <i>Stockholm crime</i>
2010	1	I de lugnaste vatten. En kriminalroman från Sandhamn → Tödlicher <i>Mittsommer</i>

Tabell 7: Tillägg av kulturella/geografiska anspelningar på Sverige eller Norden i de tyska titlarna.

Som visas i tabell 7 ovan lades det till ganska specifika ortnamn fram till 1970-talet medan tilläggen från och med 2000-talet gäller kulturella och geografiska fenomen som förknippas med Norden (*Mittsommer*, *Sund*) eller toponymer som kan anses vara bekanta även utomlands. Man skulle kunna tolka det som en tendens att underskatta målpublikens kunskaper och receptionsförmåga på senare år. Intressant är tillägget *Fjällbacka* i Camilla Läckbergs kriminalroman. Kanske har det svenska ortsnamnet kommit med för att attrahera läsare som köpt den första boken (*Predikanten* är den andra översättningen till tyska) och signalera att det handlar om samma polis som löser ännu ett fall, samtidigt som det ger lite lokalfärg. När det gäller *Stockholm crime* i den tyska titeln av Jens Lapidus *Snabba cash*, kan man ställa sig frågan om man ska räkna det som ett tillägg eftersom originalet ingår i serien *Stockholm noir*. Det som är en undertitel i original blir emellertid en del av huvudtiteln i översättningen. Intressant är även den tyska titeln *Öland* på Johan Theorins deckardebut *Skumtimmen*. Romanen utspelar sig på norra Öland och därför används toponymen *Öland* förmodligen för att skapa intresse hos tyska läsare som besökt eller har hört talas om just det landskapet. Titeln kan även tänkas fungera som ett slags varumärke för hela den kommande serien.

<i>Årtal</i>	<i>Antal titlar</i>	<i>Tillägg i de franska titlarna (n=5)</i>
1936	1	? → <i>Stockholm</i> , 42 rue des Hollandais
1972	1	Brandbilen som försvann → Feu à <i>Stockholm</i>
1975	1	Skulden → Mic-mac en <i>Suède</i>
1984	1	Legat till en trolös → La Roulette <i>suédoise</i>
2001	1	Stegets efter → Les morts de <i>la Saint Jean</i>

Tabell 8: Tillägg av kulturella/geografiska anspelningar på Sverige eller Norden i de franska titlarna.

Tabell 8 innehåller ett frågetecken när det gäller originaltiteln till översättningen som gavs ut 1936. Det framgår nämligen varken av den franska titeln eller av BNF vilken bok som utgör källtexten. Eftersom den inte liknar någon av författarens svenska titlar kan man dock sluta sig till att det rör sig om ett tillägg. Tabellen kan vidare tolkas som att den franske läsaren inte förväntas ha några större kunskaper om platser i Sverige eller i alla fall inte tillräckliga för att toponymer ska läggas till och därmed öka inköpsprobabiliteten. Man lägger inte till några alltför precisa Ortsnamn, utan man använder sig av huvudstaden (med en översättning av Holländargatan), landet, samt midsommar.

Vi kommer nu att undersöka den motsatta strategin, nämligen utelämnande av kulturella/geografiska anspelningar på Sverige eller Norden. Tabell 9 och 10 nedan redovisar dessa siffror.

<i>Årtal</i>	<i>Antal titlar</i>	<i>Utelämnande i de tyska titlarna (n=8)</i>
1994	1	<i>Helgeandsmordet</i> → Ein bildschöner Mord
2005	1	<i>Södermalmsmorden</i> → Der weisse Drache
2006	1	Brottsplats <i>Rosenbad</i> → Tatmotiv: unbekannt
2007	2	Morden i <i>Buttle</i> → Rabennächte En <i>midsommarnattsdröm</i> → Ungeschoren
2008	1	<i>Östermalmsmorden</i> → Tödlicher Nordwind
2010	2	Matthandlare <i>Olssons</i> död → Tödliche Geschäfte I de lugnaste vattnen. En kriminalroman från <i>Sandhamn</i> → Tödlicher Mittsommer

Tabell 9: Utelämnande av kulturella/geografiska anspelningar på Sverige eller Norden i de tyska titlarna.

Som tabell 9 ovan visar är det antingen mycket specifika ortnamn som försvinner eller så är det fråga om kulturella anspelningar (den svenska traditionen *midsommar* eller typiskt svenska egennamn såsom *Olsson*) som utelämnas.

Årtal	Antal titlar	Utelämnande i de franska titlarna (n=1)
1978	1	<i>Helgeandsmordet</i> → Invitation au suicide

Tabell 10: Utelämnande av kulturella/geografiska anspelningar på Sverige eller Norden i de franska titlarna.

Analysen av den svensk-franska delkorpusen visar att de kulturella/geografiska anspelningarna är få i svenskt original bland de titlar som översätts till franska. Därför är det inte förvånande att tabell 10 ovan bara innehåller ett exempel.

Avslutningsvis ska vi undersöka eventuella tillägg av anspelningar på Sveriges eller Nordens klimat eller allmänna geografiska placering i norr.

Årtal	Antal titlar	Tillägg i de tyska titlarna (n=11)
2001	1	Den krossade tanghästen → Der <i>Novembermörder</i>
2002	1	Minnet av en mördare → In jenen <i>dunklen</i> Tagen
2003	1	Prinsessan av Burundi → Die Tote im <i>Schnee</i>
2004	1	Guds fruktansvärda frånvaro → In einer <i>verschneiten</i> Nacht
2005	1	Pukehornet → <i>Winter</i> der Lügen
2007	1	Stenhuggaren → Die Töchter der <i>Kälte</i>
2008	2	Den döende dandyn → Im <i>Dunkeln</i> der Tod Östermalmsmorden → Tödlicher <i>Nordwind</i>
2009	1	Mannen från bergen → Rot wie <i>Schnee</i>
2010	2	Tyskungen → Engel aus <i>Eis</i> En plats i solen → <i>Kalter</i> Süden

Tabell 11: Tillägg av anspelningar på Sveriges eller Nordens klimat eller allmänna geografiska placering i norr i de tyska titlarna.

Som framgår av tabell 11 ovan förekommer tillägg av denna typ först på 2000-talet. Sammanlagt handlar det dock om ett ganska begränsat antal. Som anspelning på Sveriges eller Nordens klimat eller allmänna

geografiska placering i norr räknas referenser till kylan, vintermånaderna och mörkret. Däremot har inte tilläggen med substantivet *Schatten* (*skugga*) räknats. Att göra anspelningar på det hårda klimatet tillåter även översättaren, bokförlaget eller förlagsredaktören att leka med polysemi: *kyla* kan stå både för Sveriges klimat och för hänsynslösheten i samband med ett mord. Några tillägg av anspelningar på den svenska sommaren finner vi däremot inte, till skillnad från den svensk-franska delkorpusen.

Årtal	Antal titlar	Tillägg i de franska titlarna (n=8)
1968	1	De tre små mästarna → <i>Le Soleil ne se couche pas</i>
1977	1	Det är ugglor i mossen → <i>La Nuit de juin n'aura pas lieu</i>
2002	1	Pukehornet → <i>Hiver de mensonge</i>
2004	1	Prime Time → <i>Meurtre au château d'été</i>
2006	2	En annan tid, ett annat liv → <i>Sous le soleil de minuit</i> Solstorm → <i>Horreur boréale</i>
2007	1	Tatuerad torso → <i>Un torse dans les rochers</i>
2009	1	Främmande fågel → <i>L'Inconnu du Nord</i>

Tabell 12: Tillägg av anspelningar på Sveriges eller Nordens klimat eller allmänna geografiska placering i norr i de franska titlarna.

Tabell 12 ovan visar att mot förmodan endast en titel innehåller ett tillägg som anspelar på kyla (*Hiver de mensonge*). Annars är det främst anspelningar på det nordliga läget (*L'Inconnu du Nord*; *L'Horreur boréale*) eller den svenska sommaren och astronomiska fenomen (midnattssol och norrsken) som läggs till i de franska titlarna. Vi ser även ett tillägg som anspelar på natur (klipporna), något som ofta förknippas med Sverige. Sverige verkar således förknippas med både sommar och vinter. Dessutom förekommer anspelningarna på sommar mycket tidigare (1968 och 1977).

5. Sammanfattning och avslutande diskussion

Den här studien har fokuserat på export av svensk kriminallitteratur till de tysk- och fransktalande länderna samt på hur de svenska originaltitlarna översatts. Resultaten av den bibliometriska undersökningen visar att export av svensk kriminallitteratur tar fart på 2000-talet och leder till en etablering av genren *Schwedenkrimi* respektive *polar suédois*. Undersökningen av vilka deckarförfattare som översatts mest till tyska

resp. franska visar dessutom att det finns stora skillnader beroende på målkultur. Av vår studie av titelöversättning framgår även att kulturspecifika anpassningar av de svenska originaltitlarna förekommer, främst under 2000-talet, men att de inte når några större proportioner.

Även om den bibliometriska studien visat sig vara en lämplig metod för att kartlägga de svenska deckarnas framgång utomlands, så har nya forskningsfrågor dykt upp. För det första skulle vi vilja komplettera den bibliometriska undersökningen med en intervjustudie bland översättare, bokförlag och förlagsredaktörer för att undersöka kommersiella aspekter såsom upplagestorlek, marknadsföringsstrategier och översättarnas roll i introduktionen av nya svenska deckarförfattare i tysk- och fransktalande länder. För det andra ämnar vi utvidga vår undersökning till att inkludera andra element av paratexten: översättarens förord och efterord, dedikationer, illustrationer, omslagstext och även recensioner. Framför allt de sistnämnda elementen spelar en viktig roll i bokutgivningen och bokförsäljningen. För det tredje vore det intressant att undersöka flödet av kriminallitteratur i den motsatta riktningen, det vill säga från de tysk- och fransktalande länderna till Sverige. Med tanke på de svenska deckarnas framgång, samt den angloamerikanska dominansen inom genren, kan man undra om det överhuvudtaget finns ett sådant behov och vilket tomrum dessa författare i så fall skulle kunna tänkas fylla i det svenska litterära systemet.

Noter

¹ Elisabeth Tegelberg, "Le polar suédois. Reflektioner kring svenska deckares framgångar i Frankrike" i *Finsk Tidskrift. Kultur – ekonomi – politik* 2007:7-8, s. 421–438.

² <http://www.berlinerliteraturkritik.de/detailseite/artikel/henning-mankell-feiert-den-60-in-afrika-theater-und-ein-grosses-fest.html>

³ Tegelberg 2007.

⁴ Deckarkatalogen började publiceras i tidskriften *Jury* 1978. Deckarkatalogen från 1986 innehåller dessutom en förteckning sammanställd av Hans Lingblom som innehåller samtliga svenska deckarförfattare och deras utgivna böcker.

⁵ Hans Landqvist, "I systrars och doktorers sällskap. Kommunikativa funktioner hos titlar på läkar- och sjuksköterskeromaner på engelska och svenska", i *Meddelanden från Institutionen för Svenska Språket*, Göteborgs universitet, 2010:63.

⁶ Christiane Nord, "Die Übersetzung von Titeln und Überschriften aus sprachwissenschaftlicher Sicht", i Harald Kittel *et al.* (red.), *Über-*

setzung - ein internationales Handbuch zur Übersetzungsforschung, Berlin 2004, s. 573–579.

⁷Landqvist Hans, "När *Surgeon on call* blir *Lyssna på mitt hjärta*: om översättning av romantitlar i Vita serien", i Karita Mård-Miettinen & Nina Niemelä (red.), Fackspråk och översättningsteori. VAKKI-symposium XXV. (Publikationer av Forskargruppen för översättningsteori, fackspråk och flerspråkighet vid Vasa universitet 32), Vasa 2005, s. 184–193.

⁸Denis Ballu, "Dix ans d'Élan 1991-2000", i *Nouvelles du nord* 2001:13, s. 23–24.